

УДК.72.01

О. С. Зінов'єва,

*канд.арх., доцент кафедри дизайну архітектурного середовища
КНУБА*

ЕКОЛОГІЧНЕ МИСЛЕННЯ АРХІТЕКТОРА

Анотація: у статті йдеться про необхідність та особливості формування екологічної свідомості архітекторів.

Ключові слова: екологічна свідомість, архітектурна екологія, архітектурний простір.

При багатому різноманітті розроблених стратегій екологічних течій прихильники різних точок зору досить єдині щодо його спрямованості на формування екологічної свідомості особистості. Під екологічною свідомістю традиційно розуміється сукупність екологічних уявлень (як індивідуальних, так і групових) про взаємозв'язки у системі "людина - природа" в самій природі, та існуючого ставлення до природи, а також відповідних стратегій і технологій взаємодії з нею.

Поступово в процесі історичного розвитку суспільства і все більшого віддалення особистості від безпосереднього контакту з живою природою формується суспільна свідомість, де основна увага приділяється людині - антропоцентризм. Основна роль у вирішенні всіх проблем відводить людині, як володареві природи, який зможе повністю керувати рухом життя. На основі антропоцентризму розвивається "технократизм" - глобальне перетворення природи з метою задоволення матеріальних потреб людини, навіть за рахунок знищення природного середовища.

У результаті глобального впливу діяльності людини на середовище існування і біосферу в цілому в багатьох регіонах земної кулі створюються екологічні кризові ситуації. Це в свою чергу призводить до виникнення абсолютно протилежних ідей про процес взаємодії навколишнього середовища і суспільства, які закликають всіх повернутися мало не на перші етапи розвитку суспільства і використовувати прості сільськогосподарські технології, без застосування вуглеводневої сировини і техніки. Ідеологи подібних течій закликають всіх піти "назад до природи" - будувати суспільне виробництво на основі природної біопродуктивності середовища. Незважаючи на велику кількість сучасних теорій, вони не дозволяють знайти більш менш прийнятний шлях розвитку цивілізації і забезпечити необхідний рівень безпеки особистості і суспільства в цілому від усіх можливих катаклізмів. Така ситуація призводить до виникнення нових теорій і навчань. Тому загальна екологія є наукою, яка ще

формується, у якої область знання ще не оформилася. Деякі автори вважають за доцільне розвивати "екоцентричну" свідомість і на підставі цього будувати екологічні уявлення [5].

В основі екологічної свідомості лежить екологічне мислення і його розвиток. Мислення це вид людського пізнання, особливий процес відображення об'єктивної дійсності. Розвиток мислення забезпечує отримання знань про об'єкти і явища, їх властивості та функціональних взаємодіях, які не можуть бути безпосередньо сприйняті на етапі чуттєвого пізнання. Мислення нерозривно пов'язане з практичною діяльністю. Розвиток мислення забезпечує формування свідомості, як вищої форми психічного відображення дійсності, яка властива суспільно розвиненій людині. Для формування певного екологічної свідомості необхідно забезпечувати відповідний рівень розвитку мислення. Точніше розвиток мислення і свідомості це дві сторони єдиного процесу розвитку світогляду.

Виявити особливості екологічного мислення особистості досить непросто. В основі мислення лежать логічні операції з поняттями, образами. Щоб аналізувати мислення, необхідно визначити які особливості логічних операцій і дій можна спостерігати при вирішенні конкретних екологічних та еколого - соціальних завдань. Які б завдання ми не вирішували кінцева мета - розвиток мислення, освоєння певних умінь розумової та операційно - практичної діяльності, спрямованих на вирішення конкретних проблем архітектурної екології. Критерій розвитку мислення - практика. У даному випадку як успішно навчений фахівець буде знаходити найбільш оптимальні шляхи вирішення складних еколого - архітектурних проблем, тобто розвиток мислення необхідно не саме по собі як самоціль, а для формування особливих способів розумової діяльності.

Прийнято виділяти багато різних видів мислення. В даний час розглядають особливості мислення представників різних галузей знань (природниче, математичне, біологічне, гуманітарне тощо). Для визначення відмінних особливостей екологічного мислення необхідно відмітні риси мислення фахівців, близьких за змістом професійної діяльності до діяльності екологів. Географів, ландшафтоведів, біологів - екологів, ландшафтних архітекторів, дизайнерів та ін.

На думку Н. Н. Баранського "...географічне мислення - це мислення, поперше, прив'язане до території, що переносить свої судження на карту, і, подруге, пов'язане, комплексне, яке не замикається в рамках одного"...елемента"або однієї "галузі".[1, с.163].

Основним компонентом екологічного мислення є біологічна підготовка спеціаліста та розвиток у нього біологічного мислення. Однією з основних рис

біологічного мислення є здатність сприймати різні ознаки живих організмів і на основі їх будувати цілісну характеристику виду, і, навпаки, на підставі описів визначати вид організму, явища.

Можна вважати, що екологічне мислення архітектора - це здатність фахівця аналізувати стан і тенденції розвитку складних екологічних систем, виявляти загальні і приватні закономірності їх функціонування, перетворювати реальні екологічні явища в проектний матеріал, у нормативно-правову документацію і в і моделі [2].

Основною відмінною особливістю екологічного мислення є вміння аналізувати складні багаторівневі екологічні, еколога - соціальні системи і на підставі результатів аналізу прогнозувати їхній розвиток. При цьому особливе значення має вміння встановлювати приховані взаємозв'язки між окремими явищами, часто протилежного характеру, які при поверхневому аналізі сприймаються як такі, що неможливо замінити один одним, так як віддалені один від одного просторово і за часом.

Не слід плутати екологічне мислення з екологічною свідомістю і з рівнем засвоєння теоретичних знань. Для визначення рівня розвитку екологічного мислення необхідно розглянути які логічні операції повинен вміти виконувати еколог, а саме:

- уміння передбачати результат впливів на екосистему;
- уміння встановлювати приховані взаємозв'язки між спостережуваним явищем і екологічними подіями, які відбувалися в минулому, і навпаки, на підставі спостережуваних явищ прогнозувати екологічну ситуацію;
- уміння представити екологічне явище в цілому на основі аналізу його окремих елементів;
- уміння розділити загальне явище на окремі проблеми, окремі екологічні ситуації;
- уміння зрозуміти сутність явищ, які позначаються абстрактними поняттями типу "еколога - соціальна ситуація" "n - мірне екологічний простір", "ноосфера" та ін.; спеціаліст архітектор - еколог повинен вміти розкрити сутність понять спеціалістам інших галузей знання;
- уміння перекласти абстрактні поняття, які відображають еколога - соціальні явища, на мову архітектури та інші [2].

Однією з основних цілей екологічного аналізу є вибір системо формуючого чинника, який забезпечує утворення та тривале функціонування екологічного явища чи екосистеми. Під системо формуючим чинником береться до уваги той елемент системи функціонування, який обов'язково визначає вид системи, її якісні та кількісні характеристики і за відсутності або знищенні якого система змінюється, переходить у нову якість.

Навколишнє середовище кожного з нас складається з соціуму і природного навколишнього середовища. На особистість діє не якийсь абстрактний соціум, а конкретне суспільство в поєднанні з умовами навколишнього архітектурного середовища. Саме це поєднання і визначає навколишнє середовище особистості. Природне середовище діє на особистість не само по собі, а через сукупне середовище, отже, для його моделювання необхідно вміти аналізувати це складне еколого – соціальне архітектурне середовище, точніше, конкретні еколого - соціальні ситуації. Останні містять конкретний стан середовища в певному біотопі, в певний момент часу, в поєднанні з системою факторів діючих на досліджувану екосистему або конкретний об'єкт.

Сукупний екологічний простір особистості умовно можна поділити на дві підсистеми: соціально - фізичну і функціональну. До першої групи - відноситься ландшафт, кліматичні чинники, будівлі, споруди, пам'ятники, сквери тощо. До другої групи - всі ті фактори, які проявляються через результат їх дії: історичні, емоційні, психолого - поведінкові. При цьому багато просторові чинники обумовлюють певні елементи поведінки особистості або визначають вид її діяльності.

Список джерел:

1. Баранский Н.Н. Научные принципы географии: Избранные труды.- Мысль, 1980.- 239 с.
2. Басов В.М. Дидактические основы развития экологического мышления //Учебно-методическое пособие/ Ижевск : УдГУ. 2001. 1-40 с.
3. Тетиор А. Н. Архитектурно-строительная экология. - М.: «Академия», 2008. – 361 с.
4. Реймерс Н.Ф. Природопользование. - М.: «Мысль», 1990. – 637 с.
5. Ясвин В.А. Психология отношения к природе. - М.: Смысл, 2000. — 456 с.

Abstract

The article discusses the need and the features of the formation of ecological consciousness of architects.

Keywords: environmental consciousness, architectural ecology, architectural space.

Аннотация

В статье идет речь о необходимости и особенностях формирования экологического сознания архитекторов.

Ключевые слова: экологическое сознание, архитектурная экология, архитектурное пространство.